

TÜRK AKADEMİSİ PANELİ “Suriye İç Savaşının Değişen Dinamikleri ve Mağdur Edilen Türkmenler”

Basın Bildirisi

5 Kasım 2016, Ankara

5 Kasım 2016 tarihinde, Wyndham Ankara Otelinde Türk Akademisi Vakfı (TASAV) tarafından “Suriye İç Savaşının Değişen Dinamikleri ve Mağdur Edilen Türkmenler” başlıklı bir panel düzenlenmiştir. TASAV Başkanı İsmail Faruk Aksu’nun açılış konuşmasıyla başlayan panelde, konunun uzmanları ve akademisyenler tarafından çeşitli sunumlar yapılmıştır. Konuşma ve sunumlarda Suriye’nin içinde bulunduğu kaotik ortam, çatışma dinamiklerinin bölgedeki dengeleri etkileme potansiyeli, olası yeni göç dalgaları, Suriye’deki Türkler’in mevcut konum ve durumları ve bu süreçte takip edilmesi gereken politikalar ayrıntılı biçimde tartışılmıştır.

Panelin açılış konuşmasında TASAV Başkanı İsmail Faruk Aksu, Suriye’deki iç savaşın bölge sınırlarını aşarak küresel boyutta yansımaları olan bir krize dönüştüğünü dile getirmiş, büyük güçlerin işin içine karışmasıyla vekâlet savaşlarının başladığına vurgu yapmış, bu bağlamda aşırılık yanlısı gruplar ve terör örgütlerinin Suriye’deki durumuna dikkat çekmiştir. Siyasî ve sosyal statüleri ile demokratik hakları Türk milletinin bölgesel jeopolitiği açısından her geçen gün daha da büyük bir önem kazanan Suriye Türklerinin yaşadığı zorluklara değinen Aksu, soydaşlarımızın hak ve çıkarlarını savunacak tek gücün Türkiye olabileceğini, ancak Türkiye’nin de bölgede yönlendiren ve sorun çözen bir aktör hâline gelemediğini ifade etmiştir. Aksu, TASAV tarafından düzenlenen bu panelde dile getirilecek tespit, öneri ve hassasiyetlerin siyasî karar alıcılar ve politika yapıcı kurumlar tarafından değerlendirilmesi temennisinde bulunarak konuşmasını noktalamıştır.

“Suriye’deki İç Savaşın Dinamikleri ve Dış Aktörleri” başlıklı birinci oturumun başkanlığını yapan Doç. Dr. Yalçın Sarıkaya, Suriye-Türkiye ilişkilerinin geçmişine kısaca değindikten sonra sürecin bugünkü krize nasıl evrildiğinin anahtarlarına değinmiştir. “Etno-demografik mühendislikler”e atıf yapan Sarıkaya, aynı zamanda PKK ve İŞİD’in coğrafi konumlanışlarının tesadüf olmadığını altını çizmiş, Suriye meselesinin Irak’tan bağımsız bir biçimde ele alınmayacağını ifade etmiştir. Benzer şekilde, Rusya ve ABD gibi güçlerin tutumlarının, İran’ın nükleer programdan vazgeçmesinin, petrol anlaşmalarının da birer faktör olarak düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir.

“Ortadoğu’da Çatışma İklimini Doğuran Sebepler Kapsamında Din, Mezhep ve Cihatçılık” başlıklı bir sunum yapan Prof. Dr. Hilmi Demir, bölgedeki etnik ve dinî unsurların dağılımı hakkında bilgi vererek konuşmasına başlamış, dini ve etnik demografideki değişimin tarihini zengin örneklerle

özetlemiştir. İŞİD'in ortaya çıkış sürecini ve başlangıçtaki lider kadrosunu anlatan Demir, İŞİD'in bugünkü yapısına evrilmesinin kilometre taşlarını ortaya koymuş ve mezhepçi örgütlerin büyük güçler tarafından mobilize edildiğine yönelik önemli ipuçları sunmuştur. Bu kapsamda İŞİD'in aslında Sünnîlere en büyük zararı veren örgüt olduğunu, saldırdığı yerler ve sebep olduğu facialar dikkate alındığında Şiilerin ve Kürt topluluklarının meşruiyet kazandırılmasına hizmet ettiğini ifade etmiştir. Mezhepler ya da dinlerin durup dururken çatışmayacağını, bunları harekete geçiren aktörler olması gerektiğini, bu aktörlerin de küresel ve bölgesel çıkarlar doğrultusunda strateji belirlediklerini dile getiren Demir, Türkiye'nin olası mezhep savaşlarına karşı orta yolu bulabilecek bir potansiyel taşıdığını vurgulamıştır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Kerkük'ten Kahire'ye ve Konya'dan Endülüs'e kadar ortak bir eğitim modeli geliştirildiğini, bugün de benzer modellere ihtiyaç olduğunu ifade eden Demir, Hanefî-Maturidî geleneği ihya etmenin önemine dikkat çekmiştir.

"Türk Dış Politikasının Suriye'de Değişimi" başlıklı bir sunum yapan Doç. Dr. Kürşat Turan, Türk dış politikasının genel eksen değişikliğinin ana başlıklarını değerlendirmiş ve Suriye özelinde "pragmatik" tutumdan "idealist" tutuma geçilmesindeki hatalara değinmiştir. Türkiye'nin Ortadoğu'daki dış politikasını Müslüman Kardeşler'e odaklamasının hem söz konusu örgüt açısından yeterli bir karşılığı bulunmadığını, hem de bölgedeki diğer Sünnî ülkeleri rahatsız ettiğini belirten Turan, bu politikanın Türkiye'yi yalnızlığa ve büyük bir çıkmaza sürüklediğini örneklendirmiştir. Türkiye'nin genel bir Ortadoğu politikasından mahrum olduğunu ifade eden Turan, PYD-YPG'nin güçlenmeye başladığı dönemde Türkiye'nin belirsiz ve zikzaklı bir politika izlediğini, bunun da büyük bir hata olduğunu dile getirmiştir. Turan, son bir senedir Türkiye'nin yeniden geleneksel pragmatik dış politikaya dönmekte olduğuna dikkat çekmiştir. Ancak Türk dış politikasının araçlarının bölgede müdahaleci bir politika gütmeye henüz imkân verecek seviyede olmadığını vurgulamıştır.

"Türkiye-NATO İlişkileri Çerçevesinde Bölge Siyaseti" başlıklı bir sunum yapan Yard. Doç. Dr. Arif Bağbaşıoğlu, NATO'nun son 20-25 senedir yarattığı ve dolaşıma soktuğu yeni kavramlarla, Soğuk Savaş dönemine kıyasla çok daha etkin bir hâle geldiğini ifade etmiş ve bununla ilgili örnekler sunmuştur. Türkiye'nin de bu sürece dâhil olduğunu, NATO içindeki önemli ülkelerden biri olarak NATO'nun bu değişimine katkı sağladığını belirten Bağbaşıoğlu, NATO'nun Suriye sorununda "uzaktan dengeleme" politikasını hayata geçirdiğine ve Türkiye ile ortak bir tutum belirlemede güçlük çektiğine vurgu yapmıştır. Bağbaşıoğlu, özellikle ABD'nin politik zikzaklarının bu uyumsuzlukta müessir olduğunu dile getirmiştir. Türkiye'ye yerleştirilen füze savunma sistemlerine ve mülteci akımını önlemeye yönelik deniz gücüne değinen Bağbaşıoğlu, Rusya'nın Karadeniz'deki askerî görünürlüğüne çok artırmasının da NATO'nun tutumunu etkilediğini belirtmiş, Türkiye'nin güvenliği için NATO'nun bazı tedbirler aldığını ifade etmiş ve NATO'nun Türkiye'den vazgeçemeyeceğinin altını çizmiştir.

"Irak'taki Gelişmelerin Türkiye'nin Güvenliğine ve Suriye İç Savaşına Yansımaları" başlıklı bir sunum yapan Ortadoğu Uzmanı Bilgay Duman, sözlerine Iraklılar'dan sıklıkla duyduğu şu cümleyle başlamıştır: "Eskiden bir Saddam vardı, şimdi bin Saddam var!" Irak'ın sosyal yapısını anlatırken aşiret düzeyindekiler kadar bölgesel ve ulusal düzeydeki çatışma dinamiklerini izah etmiştir. Etnik ve dinî gruplar arası çatışmalara ilâveten büyük güçlerin vekâlet savaşı için

beslediği örgütlerin çatışmalarına da atıf yapan Duman, Irak'ta hâlen güçlü ve ayakları yere basan bir demokratik sistem olmadığına yönelik çarpıcı örnekler sunmuş, bu örnekler çerçevesinde Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin gittikçe daha bağımsız bir politika izlemeye başladığını dile getirmiştir. Irak Merkezi Hükümetinin yerel, bölgesel ve ulusal yapılar arasındaki çatışmaları ve güven bunalımını engelleyemediğini ifade eden Duman, Şiilerin ve Kürtlerin liderlik sorunu olmadığını, ancak Sünnilerin bu konuda bocaladığını ifade etmiştir. Türkmenlerin durumunu, maruz kaldıkları tehditleri ve bölünmüşlüklerini de anlatan Duman, İŞİD saldırıları süresinde göçlerin arttığına, coğrafya ve nüfus kaybettiğine dikkat çekmiştir. PKK'nın Irak'taki varlığını ve Türkiye'ye yönelik tehditlerini değerlendiren Duman, Türkmenlerin sınırlarımız dışında bir ve bütün olarak tutulamaması durumunda Türkiye'nin birçok sorunu kendi sınırları içinde göğüslemek zorunda kalacağını vurgulamıştır.

"Türkiye'nin Güvenliği, Sığınmacıların Durumu ve Suriye Türkmenlerinin Sorun ve Beklentileri" başlıklı ikinci oturumun başkanlığını yapan emekli büyükelçi Deniz Bölükbaşı, Irak ve Suriye'deki gelişmelerin Türkiye'yi çok zor durumda bıraktığını, bu meselenin de üç boyutu olduğunu ifade etmiştir: 1) Türkiye'nin maruz kaldığı güvenlik tehditleri, 2) Türkmenlerin durumu, 3) Sığınmacıların ve mültecilerin durumları. Türkiye'nin güvenlik sorunlarını İŞİD, PKK, PYD ve Barzani'nin genişleme arayışları ekseninde ele alan Bölükbaşı, Türkmenlerin durumuyla ilgili en büyük sorunun Türkiye'nin Türkmenlerle olan bağının coğrafi açıdan kopmakta olduğunu ifade etmiştir. Çatışmaların ortasında kalan Türkmenlerin savunmasızlığını, hat oluşturabilecek bir coğrafi yerleşimden mahrum kaldıklarını dile getiren Bölükbaşı, Türkmenlerin yaşadığı dramın Türk medyasında hak ettiği yeri bulamadığından sitemle bahsetmiştir. Türkiye'nin doğru düzgün bir Türkmen politikası geliştiremediğini belirten Bölükbaşı, Suriye'nin yeni mimarisinde Suriyeli Türkmenlerin durumunun 2003 sonrası Irak'ındaki Türkmenlerin durumu gibi folklorik bir nitelik taşımasından endişe duyduğunu kayda geçirmiştir. Türkiye'nin hem Irak'a hem de Suriye'ye karşı içinde askerî boyutun da olduğu etkili bir caydırıcılık içinde olması gerektiğini ifade eden Bölükbaşı, Türkiye'nin elinde buna uygun enstrümanlar bulunduğunu vurgulamıştır.

"Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Suriyeli Sığınmacıların Statüsü ve Vatandaşlık Meselesi" başlıklı bir sunum yapan Prof. Dr. Vahit Doğan, Osmanlı'dan günümüze kadar olan süreci tarihsel bir bütünlük içinde ele almış ve gönül coğrafyamızda Türkiye'nin güvenli bir liman olarak görüldüğünü kaydetmiştir. Durum böyle olmasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti'nin sağlıklı bir göç politikası geliştiremediğini ifade eden Doğan, Suriye'den Türkiye'ye göç eden sığınmacıların hukukî statülerini ayrıntılarıyla ele almıştır. Avrupa Birliği ile yapılan anlaşmaların gereği olarak Suriye'den gelenlere ancak "geçici" bir statü verilebildiğini ve bu statünün "şartlı mültecilik" statüsü olduğunu belirten Doğan, söz konusu mültecilerin en iyi ihtimalle 700 bin kadarının Avrupa'ya kabul edilebileceğini, bunun da garanti olmadığını, buna mukabil ülkede 3,5 milyondan fazla sığınmacı bulunduğunu ve söz konusu durumun ciddi sorunlar doğurmaya aday olduğunu dile getirmiştir. Hükümetin bir göç politikası geliştirmeden hamaset yüklü vaatlerde bulunmasının yanlış olduğunu, vatandaşlık hukuku açısından da bu alanda önemli kısıtlamaların mevcut olduğunu örneklerle anlatan Doğan, bu konuda yasa yapımına ihtiyaç bulunduğunu dile getirmiştir.

“Fırat Kalkanı Operasyonu ve Türkiye’nin Güvenliği” başlıklı bir sunum yapan Prof. Dr. Celalettin Yavuz, Suriye’de “Arap baharı” olarak başlayan sürecin aslında bahar değil bir istikrarsızlaştırma olduğunu, 6 milyondan fazla kişinin yurtdışına kaçtığını, ülkenin önemli bütün altyapılarının harap olduğunu anlatmıştır. Türkiye’nin yanlış Suriye politikalarından dolayı çok büyük bir yara aldığını, sınır ticaretinin bittiğini, Avrupa Birliği ile ilişkilerin mülteci krizinden dolayı sarsıldığını, Rusya ile ilişkilerin bozulduğunu dile getiren Yavuz, sürecin baştan sona kötü idare edildiğine değinmiştir. Bununla birlikte, Fırat Kalkanı harekâtının gecikmiş ama yerinde bir hamle olduğunu ifade eden Yavuz, bir gün Suriye yeniden huzura kavuştuğunda taşların yerli yerine oturtulması için bu harekâtın tapu niteliğinde bir rol oynayacağına dikkat çekmiştir. Operasyonun ayrıntılarını, hava müdahaleleri ile kara gücünün hamlelerini özetleyen Yavuz, bu harekâtle hem sınır güvenliğinin artırıldığını hem de Türkiye’nin Türkmenlerin hakları için mevzi kazandığını belirtmiştir. Bununla birlikte, Yavuz, Türk ordusunun Rakka’ya girmesinde birçok mahzur bulunabileceğini ayrıntılarıyla izah etmiştir.

“Suriye İç Savaşı ve Türkmenlerin Durumu” başlıklı bir sunum yapan Ortadoğu Uzmanı Oytun Orhan, Suriye Türkmenlerinin etnik açıdan 3 milyon civarında olduğunu, ancak Türkçe konuşan ve kimliklerini koruyanların sayısının 1,5 milyon civarında olduğunu dile getirmiştir. Türkmenlerin asıl sorununun sayı değil, yoğunlaşma olmaksızın Suriye coğrafyasının neredeyse tamamına yayılması olduğunu anlatan Orhan, en kritik noktalarda mutlaka Türkmen varlığı bulunduğunu ifade etmiştir. Suriye’deki Türkmenlerin hem Esad rejiminin, hem İŞİD’in, hem de PKK-PYD’nin baskısına, işgaline ve saldırısına maruz kaldığını anlatan Orhan, Türkmenlerin hiçbir dış güçten destek almadıklarını ve başkaca müstakil bir gündem peşinde koşmadan diğer ÖSO mensuplarıyla pozisyon aldıklarını vurgulamıştır. Türkiye merkezli örgütlenen Türkmenlerin Suriye muhalefeti ile birlikte hareket ettiğini bildiren Orhan, Türkiye’nin Türkmenlere olan ilgisinin son birkaç yıldır arttığını, ancak Türkiye haricinde başka hiçbir ülkeden Suriyeli Türkmenlere destek gelmediğini, bunun da önemli göçlere yol açtığını belirtmiştir. Humus, Hama, Halep, Rakka gibi şehirler ve bölgeler bazında Türkmenlerin durumunu özetleyen Orhan, Fırat Kalkanı Operasyonu’nun coğrafyaların korunması açısından umut verici bir gelişme olduğunu kaydetmiştir.